

Asia: VN/20350/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain muuttamisesta

1. Lausunnonantajan tausta

Kasvuväylä Oy on lasten, nuorten ja perheiden palveluihin keskittyvä toimija, jonka toiminta painottuu ennaltaehkäisevään työhön, varhaiseen tukeen sekä lastensuojelun avohuollon palveluihin. Työmme perustuu lasten oikeuksien toteutumisen edistämiseen, perheiden toimintakyvyn vahvistamiseen ja raskaampien korjaavien palvelujen tarpeen vähentämiseen.

Tarkastelemme hallituksen esitystä erityisesti lapsen edun, perheiden hyvinvoinnin, lastensuojelun kuormituksen sekä hyvinvointialueiden palvelujärjestelmän kestävyiden näkökulmasta.

2. Yleinen arvio esityksestä

Suhtaudumme esitykseen kriittisesti. Esitys painottaa voimakkaasti elinkeinopoliittisia, kilpailua ja matkailua koskevia tavoitteita, mutta aliarvioi alkoholin saatavuuden laajentamisen sosiaalisia ja inhimillisiä seurauksia. Erityisesti lasten, nuorten ja perheiden näkökulma jää esityksessä puutteelliseksi.

Alkoholin saatavuuden lisääminen on ristiriidassa pitkäaikaisten kansanterveydellisten ja sosiaalipoliittisten tavoitteiden kanssa. Saatavuuden laajentaminen lisää tutkitusti alkoholin kulutusta, mikä puolestaan lisää perheissä koettuja haittoja, vanhemmuuden ongelmia ja lasten kasvuolosuhteisiin kohdistuvia riskejä.

3. Vaikutukset lapsiin ja nuoriin (lapsivaikutusten arviointi)

Esityksessä ei ole tehty riittävää eikä systemaattista lapsivaikutusten arviointia, vaikka kyse on lainsäädäntömuutoksesta, jolla on suoria ja välillisiä vaikutuksia lasten arkeen, kasvuympäristöihin ja turvallisuuteen.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi harkintaperusteeksi kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa. Alkoholin saatavuuden lisääntyminen:

- lisää lasten altistumista alkoholin käytölle ja sen normalisoitumiselle
- kasvattaa riskiä vanhempien päihteiden käytön aiheuttamiin laiminlyönteihin
- heikentää lasten oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön

Lastensuojelun käytännön työssä vanhempien alkoholinkäyttö on yksi keskeisimmistä taustatekijöistä avohuollon asiakkuuksissa. Esitys sivuuttaa tämän todellisuuden lähes kokonaan.

4. Vaikutukset perheisiin ja lastensuojeluun

Katsomme, että esitys lisää riskiä lastensuojelun tarpeen kasvulle. Alkoholin käytön lisääntyminen perheissä heijastuu suoraan:

- lastensuojeluilmoitusten määrään
- avohuollon tukitoimien tarpeeseen
- perhetyön, kotipalvelun ja kriisityön kuormitukseen

Nämä vaikutukset kohdistuvat suoraan hyvinvointialueisiin, joiden resurssit ovat jo valmiiksi erittäin kuormittuneet. Esityksessä ei arvioida lainkaan sitä, miten mahdollisesti lisääntyvät alkoholihaitat vaikuttavat lastensuojelun kustannuksiin tai henkilöstön riittävyyteen.

On ongelmallista, että valtakunnallisella lainsäädännöllä lisätään riskejä, mutta vastuu seurausten hoidosta siirtyy hyvinvointialueille ilman vastaavaa resurssien vahvistamista.

5. Hyvinvointialueiden näkökulma

Hyvinvointialueilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää ehkäisevä päihdetyö, perheiden varhainen tuki ja lastensuojelun palvelut. Alkoholilain muutokset, jotka lisäävät kulutusta ja haittoja, heikentävät hyvinvointialueiden mahdollisuuksia suoriutua näistä tehtävistä.

On ongelmallista, että esityksessä ei ole tehty kunnollista arviota hyvinvointialueille kohdistuvista:

- taloudellisista vaikutuksista
- palvelutarpeen kasvusta
- henkilöstövaikutuksista

Ilman näitä arvioita esitys on sosiaalipoliittisesti kestävä.

6. Perusoikeusnäkökulma

Alkoholin saatavuuden lisäämistä tulee arvioida suhteessa perustuslain turvaamiin perusoikeuksiin, erityisesti:

- lapsen oikeuteen suojeluun ja huolenpitoon
- oikeuteen terveyteen ja hyvinvointiin
- oikeuteen turvalliseen elinympäristöön

Esityksessä elinkeinovapaus ja taloudelliset tavoitteet korostuvat suhteettomasti suhteessa lasten perusoikeuksiin. Katsomme, että perusoikeusvaikutusten arviointi on puutteellinen eikä täytä hyvän lainvalmistelun vaatimuksia.

7. Arvio esityksen tavoitteista ja keinoista

Vaikka paikallisen elinkeinotoiminnan ja matkailun edistäminen ovat sinänsä hyväksyttäviä tavoitteita, niitä ei tule toteuttaa lasten ja perheiden hyvinvoinnin kustannuksella. Esityksessä ei esitetä riittäviä keinoja alkoholin saatavuuden lisäämisen haittojen ehkäisemiseksi.

Katsomme, että esitys nojaa oletukseen vastuullisesta kulutuksesta ilman, että lainsäädännöllä turvataan riittävät suojamekanismit haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille.

Esitämme, että:

1. Esitykseen lisätään velvoittava lapsivaikutusten arviointi ennen lain hyväksymistä.
2. Hyvinvointialueille kohdistuvat vaikutukset arvioidaan ja kompensoidaan rahoituksellisesti.
3. Alkoholin valmistuspaikkamyyntiin yhteyteen asetetaan tiukat ja valvottavat ehdot alaikäisten suojaamiseksi.
4. Alkoholipolitiikan muutoksia ei toteuteta ilman samanaikaista panostusta ehkäisevään päihdetyöhön, perhepalveluihin ja lastensuojelun avohuoltoon.

Katsomme, että hallituksen esitys alkoholilain muuttamisesta on lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta ongelmallinen. Esitys lisää riskiä alkoholihaittojen kasvulle, siirtää kustannuksia hyvinvointialueille ja heikentää lasten perusoikeuksien toteutumista. Lakia ei tule edistää esitetyssä muodossa ilman merkittäviä täydennyksiä ja sosiaalisten vaikutusten uudelleenarviointia.

Paakkunainen Lotta
Kasvuväylä Oy